

חלק שני -

פעילויות ורעיונות לקידום תהליך הטמעת התקנון עם פתיחת שנת הלימודים (נכתב על ידי מדריכות היחידה למניעת אלימות)

בד בבד עם ביסוס תהליך ההתקשרות ועיבוד חוויית פתיחת השנה, חשוב שנקצה זמן לנושא התקנון, הגבולות ותחושת המוגנות.

כאמור, האקלים הבית-ספרי מושפע גם ממבנה הסדר ומשמעת במוסד החינוכי. הסדר והמשמעת מבוססים על כללים ברורים והוגנים, אורה תומכת למידה, סדר וארגון בבית-הספר וטיפוח הסביבה הפיזית. הוראה ולמידה אינם אפשריים באקלים של ניכור, אי-סדר ומשמעת לקויה. תקנון בית ספרי אשר מנחה את באי בית הספר באשר להתנהגויות הנדרשות מהם ואשר אינו משאיר מקום לספק ביחס לנומרות ההתנהגות המצופות, יקדם יצירת אקלים בטוח, יעצים את תחושת המוגנות ויאפשר אורה לימודית.

להלן פעילויות ורעיונות לעבודה בכיתות, לקראת הטמעת התקנון .

בכל פעילות בנושא חשוב שתכלול:

1. ברור המושגים גבולות, תקנון, חוק, מוגנות
2. הבהרת גבולות בית הספר, התקנון, החוקים ויישומם בפועל.
3. דיון סביב סוגיות העולות מהתקנון.
4. עיבוד רגשי של תחושת המוגנות הפיזית והרגשית
5. הצגת התקנון על כל סעיפיו ובכלל זה טווח התגובה הנהוג
6. החתמת התלמידים על התקנון

מייד אחרי השיעור החווייתי יש להקצות זמן לקריאה משותפת של התקנון בכיתה תוך התייחסות לתוכנו ולהשתמעויות הנגזרות ממנו.

אפשרות 1: אסור – מותר – מותר – אסור...

קהל יעד – כיתות ג' – ו'

פתיחה :

- מה יש יותר בארץ ישראל – עליות או ירידות...?

התשובה הנכונה – שווה בשווה, כל עלייה היא גם ירידה, ולהיפך.

- מה יש יותר במדינת ישראל - איסורים או היתרים? חוקי "אל תעשה" או חוקי עשה?

האמת היא שמאחורי כל איסור מסתתר היתר למשהו אחר, להגנה, לחיסכון, לקיום.

היתר לאחד הוא לעיתים איסור עבור האחר, ולהיפך.

- בואו נחשוב על חוקי "אל תעשה" במדינה שאתם מכירים:

אל תגנוב

אל תיסע באור אדום

אל תישאר בבית במקום ללכת לבית הספר

- בדיוק כמו בעליות ובירידות, לחוקי ה"אל תעשה" יש צד שני:

אל תגנוב = תשתמש ברכוש שלך, ואל תדאג, אף אחד לא ישתמש בו במקומך

אל תיסע באור אדום = סע באור ירוק ואל תדאג, הדרך תהיה פנויה

אל תישאר בבית במקום ללכת לבית הספר = אל תדאג, המבוגרים רוצים שתלמד ותתפתח...

- מי אוהב חוקים? מי לא?

- למה?

- אילו חוקים יש בבית הספר?

ערכו רשימה של כעשרה מחוקי בית הספר על הלוח.

- מי יכול לומר איזה מהחוקים הוא אוהב?

- מי יכול לומר איזה מהחוקים הוא פחות אוהב?

- בואו ננסה להדגים יחד איך מאחורי כל "אסור" בבית הספר מסתתר מותר, ולהפך:

חשוב שהילדים יבינו זאת בחשיבה משותפת, למשל -

הכנס לכיתה בצלצול = אל תישאר לבד בחוץ, אל תפסיד לימודים, אל תישאר בלי הגנה

לא מקללים = אל תדאג, לא יקללו אותך

לא מרביצים = אל תדאג, לא ירביצו לך

- מה החוקים והגבולות מספקים לנו?

הגנה.

- איזה סוג של הגנה?

פיזית, קיומית

ותחושת הגנה שאנו מכנים אותה "מוגנות".

פעילות חוייתית-

נפזר על הרצפה היגדים מתוך התקנון הבית ספרי, (ממש משפטי תקנון, נגזור מספר עותקים מכל משפט כדי שיהיה מספיק לכולם)

כל תלמיד מוזמן לבחור חוק שפעם בעבר הגן עליו או חוק שפעם בעבר סבך אותו.

במליאה, ספרו על החוק שבחרתם, מה היה שם ששמר עליכם או שסבך אתכם.

לחשוב ביחד עם הילדים על הרב ממדיות – "האסור שמאפשר את המותר"...

המשגה –

לנסח חוק חברתי חדש שיהיה בו או עשה או אל תעשה...

ובחיוך – אילו רק יכולנו : לנסח חוק דמיוני בבית ספר שיהיה בו עשה או אל תעשה...

אפשרות 2: בארץ "בליחוקים"

מהו חוק ובשביל מה צריך חוקים?

קהל יעד – כיתות ג' – ו'

חומרים:

דפים עם סעיף חוק אחד.

בריסטולים+ צבעים

א. המורה תציג לתלמידים את סיפור הרקע להפעלה:

בארץ "בליחוקים" החליטו האזרחים כי אינם מעוניינים בחוקים.

הם חשבו: "אם כל אחד ינהג על-פי מצפונו ובאחריות אישית, החיים יתנהלו כסדרם. החוקים רק מגבילים את החופש של האזרחים בארץ הזאת לפעול כרצונם."

ב. הכיתה תתחלק לקבוצות:

כל קבוצה תקבל חוק שבוטל בארץ "בליחוקים", ותחבר אירוע המדגים מה יקרה בארץ זאת ללא החוק הזה.

סעיפי החוק שבוטלו:

- כל אדם הנוהג ברכב, חייב לציית לתמרורים ולרמזורים.
 - אסור לקחת רכוש של אדם ללא רשותו.
 - אסור לנהוג באלימות כלפי אף אדם.
 - כל אדם זכאי לפרטיות.
 - אסור להיכנס לביתו של אדם ללא רשותו.
 - אסור לקטוף פרחי בר מוגנים.
 - לכל אזרח יש זכות להצביע בבחירות.
 - מותר להוציא רישיון נהיגה רק מגיל 17 ומעלה.
 - כל אזרח חייב לשלם מסים למדינה.
- ג. כל קבוצה תיתן ביטוי לאירוע שחיברה ותציג אותו בפני מליאת הכיתה. הביטוי יכול להיות בכרזה, בהצגה, בשיר ועוד והקבוצות האחרות ינסו לזהות את החוק שבוטל באותו אירוע.

שאלות לדיון

1. האם בבית-הספר שלנו יש כללים שאתם חייבים לנהוג לפיהם? נרשום אותם על הלוח. (דוגמה: אסור ללכלך את התצר).
2. מה לדעתכם יקרה אם הם יבוטלו?
3. האם לדעתכם חברה יכולה להתקיים ללא חוקים? הסבירו.

אפשרות 3: הטעם הטוב של הגבול ...

קהל יעד : תלמידי העל יסודי

מהלך השיעור - דמיון מודרך

(הוראות למורה : חשוב להנחות את התהליך בנינוחות ובאיטיות)

שבו בנחת על הכיסא באופן הנוח ביותר עבורכם, נסו לחשוב על נקודות המגע של הגוף עם הכיסא, נשמו כמה נשימות עמוקות, נסו לשחרר את הגוף עד כמה שניתן.

דפדפו באלבום של החיים שלכם.....

חישבו על גבול שהיה שומר או מגן עבורכם

היזכרו מה קרה שם...

מי האדם?

מי נמצא בסביבה?

כיצד השפיעה החוויה על תחושת השייכות שלכם לבית הספר

חישבו על מצב בחייכם בו אדם מסוים הציב לכם גבול שאותו חוויתם כבלתי הוגן

נסו להיות שם לרגע מה אתם מרגישים?

מי האדם?

מי נמצא בסביבה?

מדוע זה קרה?

מה הייתה התוצאה?

כיצד השפיעה החוויה על תחושת השייכות שלכם למקום?

שיתוף בזוגות או כתיבה אישית של החוויה מההתחברות לזיכרונות.

דיון כיתתי בהנחיית המורה על התובנות:

כללים וגבולות נועדו כדי ליצור ביטחון ומוגנות. הם צפויים וידועים מראש, אכיפה אחידה ועקבית יוצרת תחושת מוגנות בקרב תלמידים, מורים והורים, מגבירה את תחושת הביטחון ואת תחושת השייכות לבית הספר.

יש להציג את התקנון הבית ספרי והכולל את כל המרכיבים : התנהלות בחיי שגרה, ותגובה במקרים של הפרת הכללים ואלימות.

(דף לשכפול)

דפדפו באלבום החיים שלכם

גבול שאינו הוגן : חשבו על מצב בחייכם בו אדם מסוים הציב לך גבול לא הוגן עבורכם. נסו להיות שם לרגע מה אתם מרגישים? מי האדם? מי נמצא בסביבה? מדוע זה קרה? מה הייתה התוצאה? כיצד זה השפיע על המשך היחסים?

גבול הוגן : חישבו על מצב בו אדם אחר הציב לכם גבול הוגן, שומר, מי האדם? מי נמצא בסביבה? מדוע זה קרה? מה הייתה התוצאה? כיצד זה השפיע על המשך היחסים?

אפשרות 4: יש גבול!

קהל יעד : תלמידי העל יסודי

פתיחה : שיחה במליאת הכיתה - מהם גבולות? מהם הגבולות שמגדירים את הכיתה שלנו?
(קירות החדר, שולחנות וכיסאות, מספר הילדים, גיל הילדים, מקום המגורים, שעות היום, עונות השנה, תוכנית הלימודים, חוקי בית ספר, חוקי המדינה...)

המורה כותבת על הלוח את השורה הבאה -

"...בגלל שלא היה בית גם לא הייתה גדר" (מתוך השיר "טיפות", אביב גפן)

מה אתם מבינים מהשורה הזו? למה הכוונה ב"בית"? למה הכוונה ב"גדר"? מה התפקיד של הגדר? האם כותב השורה מוגן? מדוע לא? מה חסר לו? אם הייתה גדר איזו הגנה היא הייתה מספקת לו? אילו גבולות מייצגת הגדר? מה יש בבית שמאפשר שתהיה לו גדר?

מה קורה למי שאין לו גדר? לטוב – חופשי ומאושר, לרע – בודד, פרוץ, לא שייך.

מה תפקיד הבית בהצבת "גדר"?

להתחלק לרביעיות. לתת לכל קבוצה ארבע כרטיסיות –

1. ספר על מקרה שקרה שהציבו בפניך גבול, ההורים או המורים, ובדיעבד גילית שהגבול הזה שמר עליך.
 2. ספר על מקרה שקרה שהצבת לעצמך גבול והגבול הזה שמר עליך.
 3. ספר על מקרה שקרה שלא הציבו בפניך גבול, ושבידיעבד גילית שחוסר הגבולות פגע בך.
 4. ספר על מקרה שקרה שלא הצבת לעצמך גבול ושבידיעבד גילית שחוסר הגבולות פגע בך.
- ברביעיות, כל אחד מקבל כרטיס ומספר על מקרה שקרה לו, החברים מוזמנים להתעניין, לשאול שאלות, לשקף ולאתגר....
- במליאה, לסיכום** - לתת מקום למתח בין הרצון להיות חופשי ואוטונומי לבין הצורך להיות מוגן על ידי גבולות החוק. לתת מקום למתח הקיים בחברה דמוקרטית בין זכויות האדם לבין חובות החוק והסדר.